

روند تحول قدرت نرم در سیاست خارجی آمریکا (۱۷۹۲-۲۰۱۲)

دکتر ابراهیم متقی (استاد دانشگاه تهران)

دکتر زهرا پوستین جی (استادیار دانشگاه آزاد اسلامی)

www.ketab.ir

نشر ساقی، ۱۳۴/۲۱۱

مفتی، ابراهیم، ۱۳۳۸ -

روند تحول قدرت نرم در سیاست خارجی آمریکا / ابراهیم مفتی -

تهران: ساقی، چاپ اول: ۱۳۹۱، ۲۷۲ ص.

ISBN: 978-600-6128-36-8

۱۶۰۰۰۰ ریال

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

۱. ایالات متحده -- سیاست و حکومت -- ۱۹۴۵ -- ۲. جنگ نرم

-- ایالات متحده. ۳. ایالات متحده -- روابط خارجی -- ۱۹۴۵ م. --

۳۲۲/۵۰۹۷۳

E/۸۳۹/م۲۸

۱۳۹۱

۲۷۵۲۰۰۶

کتابشناسی ملی

روند تحول قدرت نرم در سیاست خارجی آمریکا

دکتر ابراهیم متقی، دکتر زهره پوستینچی

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۱، شمارگان: ۲۲۰۰ نسخه

ویراستار: سیدحمید رهنما

طراح جلد: سیدایمان نوری نجفی

ناظر چاپ: حمید علی محمدی

لیتوگرافی: کوثر، چاپ: پایدار

شابک: ۸-۳۶-۶۱۲۸-۶۰۰-۹۷۸، قیمت: ۱۶۰۰۰۰ ریال

حقوق چاپ و نشر برای نشر ساقی محفوظ است. تلفن: ۸۸۸۰۹۷۴۸

۱

فصل اول: فرآیند تحول مداخله‌گرایی و کاربرد قدرت نرم در آمریکا ... ۵

۱- نقش فرهنگ سیاسی آمریکا در روند مداخله‌گرایی و ... ۵

۲- ماهیت مداخله‌گرایی آمریکا بعد از جنگ‌های استقلال ... ۷

۳- نشانه‌های مداخله‌گرایی آمریکا در دوران بعد از استقلال ... ۱۱

۴- مداخله‌گرایی آمریکا در دوران انزوای باشکوه ... ۲۰

فصل دوم: ویلسون‌یسم و مداخله‌گرایی لیبرال بعد از جنگ جهانی اول ... ۳۵

۱- کاربرد قدرت و جایگاه‌یابی آمریکا در جنگ جهانی اول ... ۳۷

۲- نقش موازنه‌گر آمریکا بعد از جنگ جهانی اول ... ۳۸

۳- نقش نخبگان آمریکایی در کاربرد و گسترش قدرت نرم ... ۳۹

۴- نقش دیپلماسی دلار در گسترش قدرت نرم آمریکا ... ۴۱

۵- جنگ در چهره‌ی خلق سلاح و سیاست صلح جهانی ... ۴۴

۶- کنترل و موازنه‌ی منطقه‌ای در سیاست خارجی و ... ۴۶

۷- ائتلاف‌گرایی راهبردی در کاربرد قدرت و ... ۴۹

۸- کنترل گروه‌های ذی‌نفوذ در سازمان‌دهی قدرت نرم ... ۵۰

۹- عمق استراتژیک آمریکا در فرآیند موازنه‌ی قدرت ... ۵۳

فصل سوم: مداخله‌گرایی ساختاری و رویکرد ایدئولوژیک آمریکا ... ۵۷

۱- مصالحه‌گرایی استراتژیک: ابزار جنگ نرم در دوران روزولت ... ۵۹

۲- موازنه‌گرایی راهبردی و سد نفوذ اتحاد شوروی در ... ۶۲

۳- نهاد‌گرایی راهبردی و گسترش قدرت نرم آمریکا ... ۷۲

فصل چهارم: قدرت نرم آمریکا در سازمان‌دهی نهادهای جنگ ... ۷۷

۱- سازمان‌دهی اتحادیه‌ی بروکسل و پیمان آتلانتیک شمالی ... ۷۸

۲- ائتلاف جهانی آمریکا در جنگ کره ... ۷۹

۳- مصالحه‌گرایی چین و آمریکا در جنگ کره ... ۸۰

۴- جنبش مک‌کارتی و گسترش رادیکالیسم امنیتی ... ۸۱

۵- مشارکت در برنامه‌ریزی و سازمان‌دهی کودتا ... ۸۳

۶- سازمان‌دهی پیمان‌های امنیت منطقه‌ای در حاشیه ... ۸۶

۷- مداخله‌گرایی بر اساس الگوهای تعامل راهبردی ... ۹۰

فصل پنجم: مداخله‌گرایی و قدرت نرم آمریکا در ... ۹۵

۱- کاربرد قدرت نرم آمریکا در عصر تنش‌زدایی ... ۹۶

۲- مداخله‌گرایی منطقه‌ای بر اساس مفاهیم لیبرالی ... ۹۷

۳- متعادل‌سازی مداخله‌گرایی و مدیریت بحران ... ۱۰۱

۴- مداخله‌گرایی و کنترل بیرون بر اساس رهیافت نوسازی ... ۱۰۳

۵- کاربرد قدرت نرم کندی در رقابت‌های ایدئولوژیک ... ۱۰۶

۶- کاربرد قدرت نرم نیکسون بر اساس همکاری‌های ... ۱۰۸

۷- نقش گفتمان حقوق بشر در مداخله‌گرایی کم‌شدت ... ۱۱۵

۸- مداخله‌گرایی تصاعدیابنده و جنگ کم‌شدت ... ۱۲۱

فصل ششم: جنگ نرم آمریکا در اعمار اتحاد جماهیر شوروی ... ۱۳۳

۱- تجربه‌ی تاریخی فروپاشی ساختاری در نظام بین‌الملل ... ۱۳۵

۲- فروپاشی ساختار دوقطبی از طریق جنگ نرم ... ۱۳۸

۳- جنگ نرم ساختاری از طریق فرسایش اقتدار و ... ۱۴۰

۴- نهادهای راهبردی جنگ نرم برای هدف‌گیری حاکمیت ... ۱۴۱

۵- فرآیندهای جنگ نرم در گسترش بحران حاکمیت ... ۱۴۵

فصل هفتم: آینده‌پژوهی جنگ نرم سیاست خارجی آمریکا ... ۱۴۹

۱- نشانه‌های جنگ نرم سیاست خارجی آمریکا در ... ۱۵۰

۲- تبارشناسی جنگ هوشمند در سیاست خارجی آمریکا ... ۱۵۸

۳- فرایندهای جنگ هوشمند در سیاست خارجی و ... ۱۶۵

۴- سازمان‌دهی رقابت‌های سیاسی در محیط‌های چالشی ... ۱۷۱

۵- فرسایش ساختار قدرت و فرایند کنش سیاسی ... ۱۷۹

فصل هشتم: مداخله‌گرایی و قدرت نرم آمریکا بعد از جنگ سرد ... ۱۸۵

۱- تأثیر دگرگونی‌های ساختاری نظام بین‌المللی بر جنگ ... ۱۸۷

۲- نشانه‌های مداخله‌گرایی و قدرت نرم آمریکا در ... ۱۸۹

۳- قواعد مداخله‌گرایی در جنگ نرم آمریکا ... ۲۰۲

فصل نهم: جنگ نرم آمریکا در فضای عدم تعادل ساختاری ... ۲۱۷

۱- جنگ نرم و انقلاب‌های رنگی در سیاست خارجی آمریکا ... ۲۱۹

۲- نشانه‌شناسی جنگ نرم در سیاست امنیتی آمریکا ... ۲۲۶

۳- عدم تقارن در جنگ نرم آمریکا ... ۲۳۸

۴- فرایند و الگوی مدیریت جنگ نرم در سیاست امنیتی آمریکا ... ۲۴۳

فصل دهم: جنگ نرم آمریکا در قرن ۲۱؛ سازمان‌دهی انقلاب‌های رنگی ... ۲۵۷

۱- سازمان‌دهی انقلاب‌های اجتماعی دموکراتیک در ... ۲۵۸

۲- مطلوبیت‌های انقلاب‌های رنگی در مداخله‌گرایی منطقه‌ای ... ۲۶۰

۳- نقش ابزارهای ارتباطی در سازمان‌دهی انقلاب‌های رنگی ... ۲۶۲

۴- پیشینه‌ی مداخلات امنیتی در قالب جنگ نرم ... ۲۶۴

۵- مداخلات امنیتی و انقلاب‌های رنگی بعد از جنگ سرد ... ۲۶۹

۶- ادبیات سیاسی انقلاب‌های رنگی ... ۲۷۱

۷- ابزارهای انقلاب‌های رنگی ... ۲۷۸

۸- کارکردهای انقلاب‌های رنگی در سیاست خارجی آمریکا ۲۹۰

فصل یازدهم: جنگ نرم آمریکا در فضای منازعات نامتقارن ۲۹۳

۱- شاخص‌های جنگ نرم سیاست خارجی آمریکا در ۲۹۴

۲- شاخص‌های منازعه‌ی نامتقارن در محیط‌های منطقه‌ای ۲۹۸

۳- فضای کنش نامتقارن در نظام منطقه‌ای ۳۱۱

۴- شکل‌گیری فضای کنش نامتقارن در سیاست بین‌الملل ۳۱۶

۵- کنش بازیگران در فضای منازعات نامتقارن ۳۲۱

فصل دوازدهم: جنگ نرم آمریکا در سیاست بهداشتی و ۳۳۱

۱- امنیت موسع و قدرت نرم سیاست خارجی آمریکا ۳۳۳

۲- کنترل ایدز در سیاست امنیتی آمریکا پس از جنگ سرد ۳۳۸

۳- اهمیت ایدز در سیاست‌گذاری بهداشتی آمریکا ۳۵۳

۴- مداخله‌گرایی آمریکا در قالب امنیت انسانی و ۳۶۹

۵- مداخله‌گرایی آمریکا در قالب حق مالکیت معنوی ۳۸۱

۶- اعطای کمک‌های اقتصادی در حمایت از اهداف سیاسی ۳۸۸

فصل سیزدهم: فرایندها و نشانه‌های قدرت نرم در مداخله‌گرایی ۳۹۱

۱- زیربنای فلسفی و تحلیلی مداخله‌گرایی و ۳۹۲

۲- حوزه‌های جغرافیایی گسترش مداخله‌گرایی و ۴۰۱

۳- موضوعات و حوزه‌های مداخله‌گرایی و ۴۰۴

۴- نشانه‌ها و فرآیند تاریخی مداخله‌گرایی و ۴۱۱

منابع فارسی و انگلیسی ۴۲۱

اعلام و اصطلاحات ۴۴۳

مقدمه

مداخله‌گرایی آمریکا از قرن هجدهم تا سال ۲۰۱۲ همواره به نام آزادی و حقوق بشر انجام گرفته است. آزادی و حقوق بشر را می‌توان در زمره‌ی واژه‌ها و ادبیات جنگ نرم دانست. هرگاه نیروهای نظامی آمریکا در صدد کاربرد قدرت در حوزه‌ی جغرافیایی خاصی برمی‌آیند، تلاش می‌کنند تا چنین اقدامی را بر اساس مفاهیم و ادبیاتی به کار گیرند که منجر به افزایش مشروعیت برای کاربرد منطقه‌ای و بین‌المللی آمریکا شود. جنگ نرم به مفهوم آن است که از ابزارهای قدرت به گونه‌ای استفاده شود که حقانیت کشور مداخله‌گر مورد پذیرش افکار عمومی بین‌المللی قرار گیرد. بر اساس رویکرد مبتنی بر کاربرد قدرت نرم، بسیاری از مداخلات نظامی امنیتی، سیاسی و فرهنگی ایالات متحده در حوزه‌های مختلف جغرافیایی توجیه و تبيين می‌شود. جنگ‌های آمریکایی در قرون نوزدهم و بیستم دارای چنین ویژگی بوده است. رهبران آمریکایی بر این اعتقاد بوده‌اند که ایالات متحده به مثابه‌ی نورافکنی برای آزادی، آزادسازی و تأمین حقوق اجتماعی انسان‌ها است. به همین دلیل، رهبران آن کشور به نام آزادی، اصلی‌ترین محورهای منافع و امنیت ملی خود را پی‌گیری می‌کنند.

تا کنون بسیاری از جنگ‌های آمریکا به نام آزادی انجام گرفته است. از آنجایی که موضوعاتی همانند آزادی، دموکراسی و حقوق بشر به‌عنوان نمادهای قدرت نرم محسوب می‌شوند، بنابراین بهره‌گیری از نیروی نظامی و سازوکارهای کنش امنیتی را باید به‌عنوان بخشی از مداخله‌گرایی ایالات متحده در قالب جنگ نرم دانست. جنگ نرم دارای نشانه‌های اقتناعی است. نظریه‌پردازان آمریکایی بر ضرورت تولید دایمی قدرت هنجاری، تأسیسی - نهادی و اقتناعی تأکید داشتند. جنگ آمریکا علیه اسپانیا در سال ۱۸۹۸ به نام آزادی انجام پذیرفت. مشارکت آمریکا در جنگ جهانی اول برای دفاع از حکومت‌های دموکراتیک در مقابله با اقتدارگرایی آلمان شکل گرفت. اگرچه ایفای نقش آمریکا در جنگ جهانی دوم ماهیت ژئوپلیتیکی داشت، اما رهبران سیاسی ایالات متحده از جمله فرانکلین روزولت و هاری ترومن چنین اقدامی را به‌عنوان ضرورت مقابله با فاشیسم و نازیسم به‌عنوان نیروهای ضد آزادی به انجام رساندند. جنگ‌های منطقه‌ای آمریکا بعد از جنگ جهانی دوم منجر به گسترش مداخله‌گرایی ایالات متحده در قالب ادبیات و مفاهیم قدرت نرم شکل گرفته است.

اگرچه مداخله‌گرایی به‌عنوان ویژگی پایان‌ناپذیر سیاست خارجی و امنیتی آمریکا محسوب می‌شود، اما ماهیت و ابزارهای تحقق چنین اهدافی همواره در وضعیت تغییر و دگرگونی قرار داشته است. سیاست خارجی و امنیتی آمریکا در دوران بعد از جنگ سرد معطوف به گسترش مداخله‌گرایی در جهان اسلام بوده است. چنین فرآیندی با ادبیاتی همانند آزادی، حقوق بشر، عملیات بشردوستانه، حقوق بشردوستانه، خاورمیانه‌ی بزرگ و گسترش دموکراسی انجام گرفته است.

جنگ نرم آمریکا صرفاً ماهیت مقابله‌گرایانه ندارد. از جمله اصلی‌ترین نشانه‌های جنگ نرم را می‌توان ایجاد غافل‌گیری راهبردی دانست. بنابراین همواره نشانه‌هایی از جنگ نرم آمریکا در قالب شبکه‌ها و نهادهای اجتماعی در حال شکل‌گیری است. شبکه‌سازی، مفهوم‌سازی، سازمان‌دهی نهادها و تولید ادبیات اقتناعی در زمره‌ی نشانه‌های جنگ نرم آمریکا از قرن نوزدهم به بعد بوده است. تحول در

ابزارهای تکنولوژیک را می‌توان بخشی از ضرورت تشدید فعالیت‌هایی دانست که منجر به گسترش جنگ نرم ایالات متحده در حوزه‌های مختلف جغرافیایی شده است.

در دوران بعد از جنگ سرد و فروپاشی اتحاد شوروی، شاهد موج جدیدی از مداخله‌گرایی امنیتی ایالات متحده در قالب جنگ نرم هستیم. آمریکایی‌ها بر این اعتقادند که هزینه‌های مربوط به حوزه‌ی دیپلماسی عمومی مقرون به صرفه‌تر از سازمان‌دهی ابزارهای نظامی است. از آنجایی که نظامی‌گری بخشی از ماهیت و ساختار قدرت در ایالات متحده محسوب می‌شود، بنابراین طبیعی است که به موازات گسترش نظامی‌گری و پایگاه‌های عملیاتی ستاد مشترک ارتش آمریکا، از نهادهای سازمان‌یافته و شبکه‌های اجتماعی برای انتقال هنجارهای امنیتی و راهبردی استفاده شود.

در سال‌های بعد از جنگ سرد شاهد تحول در ساختار دفاعی، امنیتی و سیاست خارجی آمریکا هستیم. تحولات ساختاری شکل گرفته، در فرآیندی سازمان‌دهی شده است که میزان مداخلات نظامی آمریکا را افزایش می‌دهد. در ساختار وزارت امور خارجه‌ی آمریکا، بخش دیپلماسی عمومی سازمان‌دهی شده است. هدف دیپلماسی عمومی را می‌توان گسترش قدرت مجاری ایالات متحده در ادراک سیاسی و اجتماعی سایر کشورها دانست. این امر بخشی از فرآیند جنگ نرم، انقلاب‌های رنگی و براندازی سیاسی کشورهای رادیکال محسوب می‌شود که در صدد تهییج گروه‌های اجتماعی هویت‌گرا هستند.

در ساختار وزارت دفاع آمریکا نیز تغییراتی انجام گرفته است. بخش جنگ سایبری از نوامبر ۲۰۱۰ سازمان‌دهی شد. جنگ سایبری بخشی از جنگ نرم محسوب می‌شود که ایالات متحده توانسته از طریق ابزارهای ارتباطی و تولید و پروس تخریب‌کننده در نرم‌افزار کالاهای تولیدی خود، زمینه‌ی تخریب ابزارهای قدرت کشورهایی را فراهم آورد که در شرایط تولید هویت و قدرت مقاومت هستند. چنین ساختارهایی به‌عنوان بخشی از قدرت نرم ایالات متحده

۴ ■ روند تحول قدرت نرم در سیاست خارجی آمریکا

در برخورد با بازیگران رقیب در سیاست بین‌الملل محسوب می‌شود. به همین دلیل است که بخشی از مداخله‌گرایی آمریکا در دوران بعد از جنگ سرد ماهیت نرم‌افزاری پیدا کرده و به‌عنوان نمادهایی از «جنگ نرم» محسوب می‌شود. جنگ نرم آمریکا علیه کشورهای انقلابی و رادیکال با ادبیات رومانتیک و مردم‌گرایانه پیوند یافته است. بهره‌گیری از مفاهیم و ادبیاتی همانند آزادی، حقوق بشر و اقدامات بشردوستانه بخشی از نشانه‌های جنگ نرم ایالات متحده در برخورد با محیط پیرامون محسوب می‌شود؛ محیطی که می‌تواند در برابر چنین فرآیندی به واکنش مبادرت کند. اگرچه ممکن است واکنش در برابر مداخله‌گرایی فراگیر آمریکا با تأخیر انجام پذیرد، اما مقاومت در برابر مداخله‌گرایی سخت‌افزاری و نرم‌افزاری ایالات متحده در سایر حوزه‌های جغرافیایی اجتناب‌ناپذیر خواهد بود.